

Z. Vasylychenko, Doctor of Sciences (Economics), Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv,
I. Vasylychenko, Doctor of Sciences (Mathematics), Professor
Ukrainian State University of Finance and International Trade, Kyiv

SOME ASPECTS OF METHODOLOGICAL BASIS OF BANK'S FINANCIAL SECURITY MODELING

Developed methodical approaches for assessing financial safety of bank. Proposed by authors theoretical concept of integral bank's financial security index has in its basis indicators of capital sufficiency, capital growth, liquidity and return on assets. Bringing together all the mentioned values is appropriate to do using the reliability function. As an input data for setting this function serve expert evaluations regarding the stability of the object that is under consideration. It was found out, that typically system of expert evaluations has couple of features (advantages), which don't exclude and also don't complement each other. These features authors consider by separating them as compensational, non-compensational and partly compensational advantages. It was proved, that in banking it is extremely important itself the realistic setup of the ratio between partial and integral indicators, which are partly inherent to-compensational advantage. Proved that the developed approaches for assessing strategic decisions on financial safety of bank are based on three-level index system: bank's primary accounting figures; aggregate of special generalized figures which consolidate information on management decisions made in bank to the most possible extent; integral indices of financial safety of bank.

Keywords: financial security, financial state of bank, analysis, valuation, integral index.

JEL C4:O1:Z1
УДК 330.3413.

З. Галушка, д-р екон. наук, проф.,
О. Лусте, асп.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГОСПОДАРСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ: КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ ПІДХІД

У статті визначено роль господарського менталітету як важливого чинника соціально-економічних трансформацій, проаналізовано методіку аналізу ментальних відмінностей, проведено кореляційно-регресійний аналіз залежності ментальних характеристик суспільства та показників економічного розвитку країни, окреслено перспективи подальших досліджень цієї проблематики.

Ключові слова: господарський менталітет, соціально-економічна політика, інноваційний розвиток, міжнародні індекси ефективності економіки, кореляційна залежність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Господарський менталітет є довготерміновою детермінантою економічної поведінки людини, чинником суспільного прогресу або регресу, залежно від того, які характеристики є домінуючими в ментальній структурі нації. Він виявляє вплив на соціально-економічні трансформації на мікро-, мезо- та макrorівнях, що проявляється у формуванні мотивів та моделей поведінки працівників, визначає рівень їхньої економічної активності; дозволяє сформувати різні підходи до управління, стилів керівництва, функціонування і розвитку організаційної структури підприємства; під впливом господарського менталітету відбуваються процеси соціалізації економіки країни, він сприяє економічній інтеграції країни, формуванню її конкурентного потенціалу, визначає рівень її економічної свободи. На наш погляд, це актуалізує необхідність діагностики ментальних характеристик населення кожної конкретної країни, виявлення домінуючих у суспільстві стереотипів і цінностей. Тільки у результаті таких досліджень отримується інформація про реально існуючі неформальні правила, яка у подальшому може бути використана для розробки стратегічних і тактичних кроків соціально-економічної політики держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Вплив специфічної ролі культурно мотивованих норм у ринковому середовищі досліджували Г. Хофстеде, Ш. Шварц, Р. Льюїс, Ч. Хампден-Тернер, Ф. Тромпенаарс, Г. Тріандіс. У вітчизняній та російській науці вченими Г. Комих, Т. Гайдай, О. Бондаренко, А. Гриценком, Г. Пилипенко, Р. Нуреевим, Ю. Латовим, Т. Вуколовою, А. Шастіткою активно вивчали проблеми господарського менталітету та основних факторів його формування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Слід

зауважити, що дотепер недостатньо розроблено є методологія оцінки впливу господарського менталітету на соціально-економічний розвиток держави.

Метою статті є вивчення взаємозалежності показників економічного розвитку держави та основних складових господарського менталітету суспільства шляхом удосконалення методології її оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На наш погляд, для оцінки впливу господарського менталітету на характер соціально-економічних перетворень у суспільстві найбільш вдалою є концепція Г. Хофстеде. Основою цієї методології є аналіз ментальних характеристик різних етнічних груп з використанням формалізованих методів. Г. Хофстеде виділив 4 основні показники, за допомогою яких можуть бути охарактеризовані та описані пануючі ціннісні системи представників різних країн і етнічних груп, що дає можливість встановити положення будь-якої країни на загальносвітовій ментальній карті [10]: дистанція влади (Power Distance – PDI); індивідуалізм (Individualism – IDV); мужність (Masculinity – MAS); прагнення уникнути невизначеності (Uncertainty Avoidance – UAI); довгострокова орієнтація (Long-Term Orientation – LTO).

Всі показники Г. Хофстеде зазвичай варіюються в інтервалі від 0 до 100 балів, хоча можливі і більш екстремальні значення [7]. "Дистанція влади" визначає ступінь нерівності в розподілі влади між людьми, який для населення країни є прийнятним. Показник у своєму крайньому високому значенні припускає можливість установа авторитарного управління економікою, розвиток корупційних схем. Українські показники сприяють абсолютній децентралізації економіки, анархії виробництва, глибоким кризам. Відтак, кожному зі світових культур можна оцінити як культуру з більшою або меншою дистанцією влади [5].

"Індивідуалізм – колективізм" вказує на те, як саме люди даної країни переважно діють: як індивіди чи як члени певної групи. При цьому індивідуалізм є системою цінностей, в якій домінує особистість окремої людини; в ній люди мають право критикувати співробітників і керівництво; кар'єрне зростання пов'язане лише з якостями та досягненнями цієї особистості. На противагу індивідуалізму, колективізм виступає як система цінностей, в якій окрема людина є перш за все частиною групи, а вже потім – особистістю [6].

Характеристики "мужність – жіночність" асоціюються з прагненням суспільства мінімізувати чи максимізувати соціальний розподіл ролей між чоловіками і жінками. За допомогою цього критерію Г. Хофстеде пропонує розкривати прихильність людей даної культури до таких цінностей, як наполегливість, самовпевненість, рекорди, героїзм, що притаманні переважно чоловікам. "Жіночність" відповідає прагненням людей налагодити рівні відносини, їхні схильності до компромісів, скромності, турботі про ближніх, якості життя тощо. У країнах з високим рівнем мужності перевага віддається незалежному індивідуальному типу ухваленню рішень, а не груповому. Крім того, в цих країнах існує сильна мотивація досягнення цілей, робота вимагає більшої напруги і посідає важливе місце в житті людей. У суспільствах, де переважає жіночність, соціальні ролі чоловіків і жінок у більшості випадків співпадають. У керівникові цінують уміння організувати безконфліктну командну роботу, досягти консенсусу, розробити справедливую мотивацію тощо [10].

Критерій уникнення невизначеності – це ступінь соціальної нестабільності, який у даній культурі сприймається як норма. Значення індексу уникнення невизначеності обумовлює вибір стратегії участі працівників у змінах. Чим нижчим є цей індекс, тим більше шансів, що буде обрана демократична стратегія організаційних змін і активне залучення працівників в організаційні зміни. Люди в країнах із слабким уникненням невизначеності ставляться до усього більш безтурботно в порівнянні з країнами з високим рівнем уникнення невизначеності [1].

Показник довготривалої орієнтації виявляється у погляді в майбутнє та в наполегливості щодо досягнення цілей. Короткотривала орієнтація характеризується поглядом у минуле та сучасне, виявляється через повагу до традицій та виконання соціальних зобов'язань. Отже, за довготривалої орієнтації виявляються цінності, спрямовані в майбутнє – ощадливість, накопичення, завзятість, натомість за короткотривалої орієнтації проявляються цінності, спрямовані в сьогодення або минуле – пошана традицій і виконання боргу перед суспільством [8; 2; 9].

Для оцінки впливу господарського менталітету на соціально-економічний розвиток скористаємось власною методикою, яка передбачає дослідження взаємозв'язку між показниками менталітету за Г. Хофстеде та міжнародними показниками розвитку економічної системи. Оцінка ефективності розвитку національних економік буде проводитись за такими показниками:

1. ВВП на душу населення (*Gross National Income – GNI per capita*) – головний показник ефективності розвитку національних економік, прийнятий найважливішим критерієм Світового банку для економічного аналізу та формування власної економічної політики.

2. Індекс економічної свободи (*Index of Economic Freedom – IEF*) – розраховується американським незалежним стратегічним дослідницьким центром "Фонд спадщини" (*The Heritage Foundation*) та ділової газетою *The Wall Street Journal*. Експерти Фонду визначають

економічну свободу як відсутність урядового втручання або перешкоджання виробництву, розподілу та споживанню товарів і послуг, за винятком необхідних громадянам захисту та підтримки свободи як такої. Щоб оцінити рівень свободи економік, експерти Фонду виставляють державам оцінки за 100-бальною системою в розрізі 10 основних компонентів. При цьому показник 100 відповідає максимальній свободі, а 0 свідчить про повну її відсутність [4]. Рівень Індексу економічної свободи складається з наступних компонентів: свобода бізнесу, свобода торгівлі, податкова (фіскальна) свобода, державні витрати, грошова (монетарна) свобода, свобода інвестицій, фінансова свобода, захист прав власності, свобода від корупції, свобода праці.

3. Глобальний інноваційний індекс (*Global Innovation Index – GII*) – розраховується з 2007 р. експертами Бізнес – школи INSEAD на базі 132 країн. Автор концепції GII професор С. Дутта наголошує на ключовій ролі інноваційного потенціалу та інноваційної політики країн в контексті забезпечення їхньої конкурентоспроможності в глобальному середовищі, як провідної рушійної сили сучасних змін, двигуна розвитку та добробуту. Методика розрахунку індексу обумовлює виокремлення двох груп показників:

- *індекс умов (факторів) інноваційного розвитку (Innovation Input Index)*, що складається з п'яти субіндексів: інститути, людський потенціал, ІКТ та загальна інфраструктура, розвинутість ринків, розвинутість бізнесу;

- *індекс результатів інноваційного розвитку (Innovation Output Index)*, який містить субіндекси: результати наукових досліджень, творчі досягнення та добробут. Названі субіндекси включають в себе 19 узагальнюючих показників та більш ніж 60 індикаторів, які висвітлюють різні аспекти інноваційного розвитку та отримані з чисельних джерел, у тому числі, з баз даних Світового банку, Світового Економічного Форуму, Міжнародної Спільки Телекомунікацій тощо [3].

Авторами сформульовано гіпотезу про наявність залежності та щільного зв'язку між показниками ефективності національних економік – ВВП на душу населення, Індексом економічної свободи, Глобальним індексом інновацій та вимірами господарського менталітету за Г. Хофстеде. Країни, обрані для дослідження, були згруповані відповідно до чинного інституціонального режиму наступним чином: постсоціалістичні країни (Чехія, Словаччина, Росія, Угорщина, Польща, Румунія); англосаксонські країни (США, Канада, Австралія, Великобританія); північноєвропейські (Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія); південно-європейські (Іспанія, Італія, Португалія); західноєвропейські (Німеччина, Австрія, Швейцарія, Франція, Бельгія).

Вихідні дані для проведення дослідження представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Значення міжнародних показників ефективності національних економік та ментальних характеристик за методикою Г. Хофстеде

Ознака групування	Назва країни	Міжнародні показники ефективності національних економік			Ментальні характеристики країн за методикою Г. Хофстеде				
		GNI	IEF	GII	PDI	IDV	MAS	UAI	LTO
Пост-соціалістичні країни	Чехія	24,71	70,9	48,4	57	58	57	74	13
	Словаччина	24,77	68,7	42,2	104	52	110	51	38
	Росія	22,72	51,1	37,2	93	39	36	95	49
	Угорщина	20,71	67,3	46,9	46	80	88	82	50
	Польща	21,17	66,0	40,1	68	60	64	93	32
	Румунія	16,31	65,1	40,3	90	30	42	90	48
Англо-саксонські країни	США	50,61	76,0	60,3	40	91	62	46	29
	Канада	42,53	79,4	57,6	39	80	52	48	23
	Австралія	43,30	82,6	53,1	36	90	61	51	31
	Великобританія	36,88	74,8	61,2	35	89	66	35	25
Північна Європа	Швеція	44,15	72,9	61,4	31	71	5	29	20
	Данія	43,34	76,1	58,3	18	74	16	23	46
	Норвегія	66,96	70,5	55,6	31	69	8	50	44
	Фінляндія	38,63	74,0	59,5	33	63	26	59	41
Південна Європа	Іспанія	32,32	68,0	49,4	57	51	42	86	19
	Італія	32,87	60,6	47,8	50	76	70	75	34
	Португалія	24,77	63,1	45,1	63	27	31	104	30
Західна Європа	Німеччина	41,89	72,8	55,8	35	67	66	65	31
	Австрія	44,10	71,8	51,9	11	55	79	70	31
	Швейцарія	61,10	81,0	66,6	34	68	70	58	40
	Франція	36,72	64,1	52,8	68	71	43	86	39
	Бельгія	40,17	69,2	52,5	65	75	54	94	38
	Україна	7,29	46,3	35,8	78	30	54	93	40

*Джерело: складено самостійно на основі [10; 11; 12; 13]

Кореляційно-регресійний аналіз дозволив виявити залежність між показниками ефективності національних економік та вимірами господарського менталітету за Г. Хофстеде. Встановлено, що значний зв'язок прослідковується між показниками ВВП на душу населення, Індексом економічної свободи, Глобальним індексом інновацій та показниками індивідуалізму, дистанції по відношенню до влади та показником уникнення невизначеності. Інші два виміри господарського менталітету – мужності та довготермінової орієнтації не чинять істотно-го впливу на досліджувані економічні показники країн.

Залежність ВВП на душу населення, індексів індивідуалізму та дистанції влади представлена на рис. 1.

Коефіцієнт кореляції між показниками ВВП на душу населення та індексом індивідуалізму $R = 0,62$, що означає наявність сильного прямого зв'язку між досліджуваними величинами. Коефіцієнт кореляції між показниками ВВП на душу населення та індексом дистанції влади $R = -0,71$, і при зростанні показника дистанції влади спостерігається одночасне зменшення значень ВВП на душу населення.

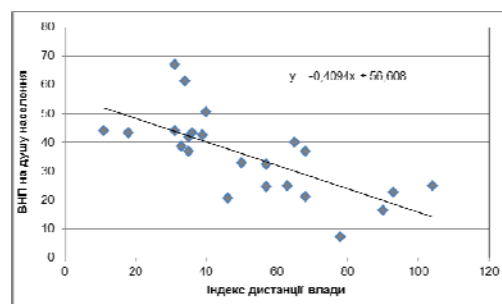
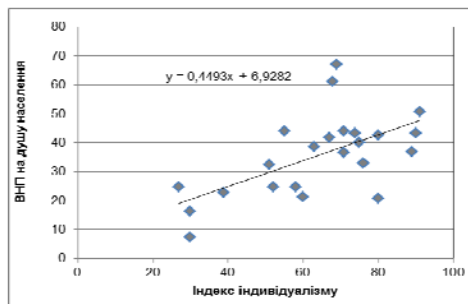

Рис. 1. Діаграма розсіювання величин ВВП на душу населення, індексів індивідуалізму, дистанції влади та графіки рівнянь регресії

Залежність ВВП на душу населення та індексу уникнення невизначеності представлена на рис. 2.

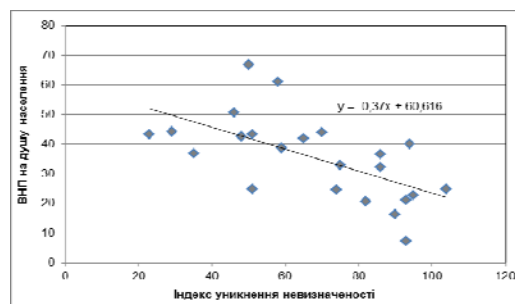

Рис. 2. Діаграма розсіювання величин ВВП на душу населення, індексу уникнення невизначеності та графік рівняння регресії

Коефіцієнт кореляції $R = -0,62$, що означає наявність сильного зворотного зв'язку між показниками ВВП на душу населення та індексу уникнення невизначеності. При зростанні показника уникнення невизначеності

значеності спостерігається зменшення величини ВВП на душу населення.

Залежність Індексу економічної свободи, індивідуалізму та дистанції влади представлена на рис.3.

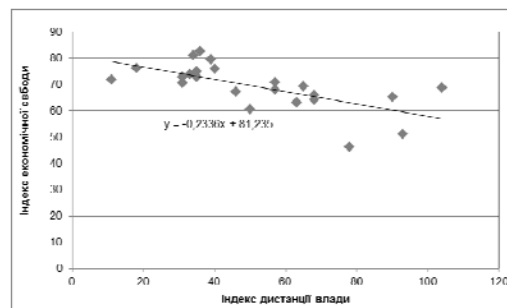
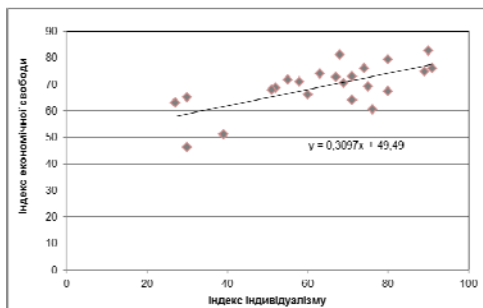

Рис. 3. Діаграма розсіювання Індексів економічної свободи, індивідуалізму, дистанції влади та графіки рівнянь регресії

Коефіцієнт кореляції між показниками Індексу економічної свободи та індексом індивідуалізму $R = 0,68$, що означає наявність сильного зв'язку між цими величинами.

Коефіцієнт кореляції між Індексом економічної свободи та показником дистанції влади $R = -0,66$, це дово-

дить наявність сильного зворотного зв'язку між досліджуваними величинами. При зростанні показника дистанції влади спостерігається зниження значень Індексу економічної свободи в країнах.

Залежність Індексу економічної свободи та індексу уникнення невизначеності представлена на рис. 4.

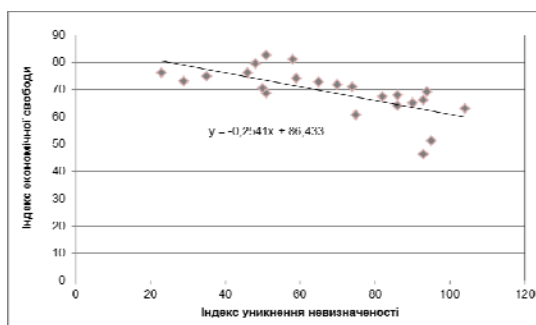

Рис. 4. Діаграма розсіювання Індeksu економічної свободи, індексу уникнення невизначеності та графік рівняння регресії

Коефіцієнт кореляції $R = -0,69$, що означає наявність сильного зворотного зв'язку між Індексом економічної свободи та індексом уникнення невизначеності. При зростанні показника уникнення невизначеності

спостерігається зменшення значень Індексу економічної свободи в країнах.

Залежність Глобального інноваційного індексу, індексів індивідуалізму та дистанції влади представлена на рис. 5.

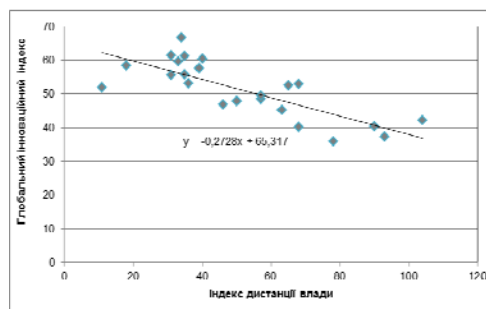
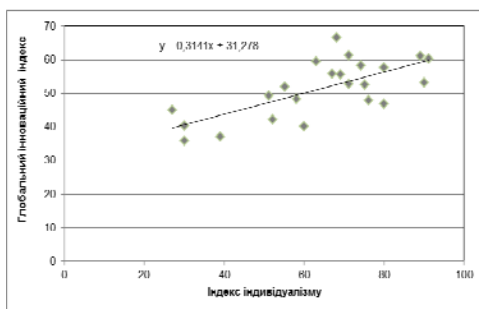

Рис. 5. Діаграма розсіювання Індексів глобальної інноваційності, індивідуалізму, дистанції влади та графіки рівнянь регресії

Коефіцієнт кореляції між значеннями Глобального інноваційного індексу та індексом індивідуалізму $R = 0,7$, що означає значного зв'язку: при зростанні показника індивідуалізму спостерігається збільшення значень Глобального інноваційного індексу.

Коефіцієнт кореляції між значеннями Глобального інноваційного індексу та індексом дистанції влади $R = -0,79$; при зростанні показника дистанції влади спостерігається зменшення значень Глобального інноваційного індексу.

Залежність Глобального інноваційного індексу та індексу уникнення невизначеності представлена на рис. 6.

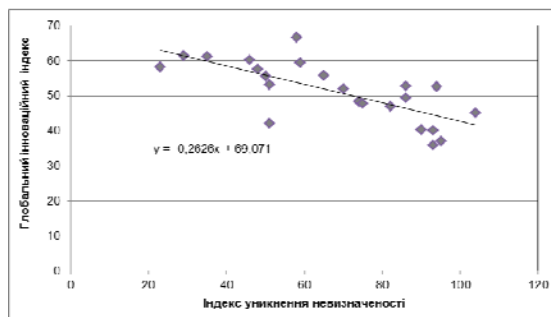

Рис. 6. Діаграма розсіювання Глобального інноваційного індексу, уникнення невизначеності та графік рівняння регресії

Коефіцієнт кореляції $R = -0,73$, що означає наявність значного зворотного зв'язку між значеннями Глобального інноваційного індексу та показником уникнення невизначеності: при зростанні показника уникнення невизначеності спостерігається зменшення значень Глобального інноваційного індексу.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Запропонована гіпотеза одержала економіко-математичне підтвердження і можна зробити висновки про те, що складові господарського менталітету чинять суттєвий вплив на рівень економічного розвитку держави. Зокрема, індекси уникнення невизначеності та дистанції влади, в цілому, мають негативні кореляції з показниками економічного розвитку, зокрема, ВВП на душу населення, Індексом економічної свободи, Глобальним інноваційним індексом, а показник індивідуалізму має пряму кореляційну залежність з усіма трьома досліджуваними показниками ефективності національних економік. Отже, сприяння розвитку в структурі господарського менталітету цінностей індивідуалізму, поширення децентралізованих механізмів управління в організаціях, активне залучення працівників до організаційних змін та стимулювання розвитку демократичних цінностей чинить позитивний вплив на соціально-економічний розвиток суспільства.

Перспективи подальших досліджень господарського менталітету полягають в інтегрованому підході до аналізу основних його складових, стимулюванні розвитку та використанні ментальних характеристик суспільства для вирішення пріоритетних завдань соціально-економічної політики держави.

Список використаних джерел

1. Галан Н.І. Інноваційна динаміка глобальної економіки / Н.І. Галан // Економічний простір. – 2008. – №9. – С.69-76.
2. Данилова Е., Тарарухина М. Российская производственная культура в параметрах Г.Хофстеда / Е. Данилова, М.Тарарухина // Мониторинг общественного мнения. – 2003. – №3(65). – С.53-64.
3. Тараненко І.В., Інноваційний імператив сталого розвитку глобалізованого суспільства / І.В. Тараненко // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С.51-56.
4. Колеснікова-Стейнруд О.В., Дудка Л.Д. Рівень індексу економічної свободи в Україні і аналіз його складових / О.В. Колеснікова-Стейнруд О.В., Л.Д. Дудка // Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – № 15 (169). – 2011. – С. 225-239.
5. Корженко В., Писаренко Ж. Вплив національної культури на формування моделі управління: методики крос-культурного менеджменту / В. Корженко, Ж. Писаренко // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 1 (35). – С.16-26.
6. Латов Ю., Латова Н. Открытия и парадоксы этнометрического анализа российской хозяйственной культуры по методике Г. Хофстеда / Ю. Латов, Н. Латова // Мир России. – 2007. – №4. – С.43-2.
7. Лебедева Н.М. Ценности культуры, экономические установки и отношение к инновациям в России / Н.М. Лебедева // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2008. – Т. 5, № 2. – С. 68-88.
8. Ляшенко Л.І. Господарська етика як фактор формування цивілізаційного розвитку / Л.І. Ляшенко // Проблеми матеріальної культури. Серія: Економічні науки. – 2007. – №2. – С.25-28.
9. Шатровський А.Г. Соціально-економічний механізм формування ментальності, или ключ к разгадке славянской души / А.Г. Шатровський // Социальная экономика. – 2009. – №2. – С.160-166.
10. The Hofstede Centre. National cultural dimensions. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geert-hofstede.com/national-culture.html>.
11. Index of Economic Freedom. Country Rankings. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/ranking>.
12. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2013#pdfopener>.
13. World Bank, International Comparison Program database. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD/countries?order=wbapi_data_value_2012+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=desc

Надійшла до редакції 01.08.13

З. Галушка, д-р екон. наук, проф.,
Е. Лусте, асп.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, Черновцы

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕНТАЛИТЕТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СТРАНЫ: КОРРЕЛЯЦИОННО-РЕГРЕССИОННЫЙ ПОДХОД

В статье определена роль хозяйственного менталитета как важного фактора социально-экономических трансформаций, проанализирована методика анализа ментальных различий, проведен корреляционно-регрессионный анализ зависимости ментальных характеристик общества и показателей экономического развития страны, намечены перспективы дальнейших исследований этой проблематики.

Ключевые слова: хозяйственный менталитет, социально-экономическая политика, инновационное развитие, международные индексы эффективности экономики, корреляционная зависимость.

Z. Halushka, Doctor of Sciences (Economics), Professor,
O. Luste, postgraduate student
(Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi)

AN ANALYSIS OF INFLUENCE OF ECONOMIC MENTALITY IS ON ECONOMIC DEVELOPMENT OF COUNTRY: CROSS-CORRELATION REGRESSIVE APPROACH

The article defines the role of economic mentality as an important factor of social and economic transformation, analyses methods for analyzing mental differences, carried correlation-regression analysis based on mental characteristics and indicators of social economic development, outlines the prospects for further research this issue.

Keywords: economic mentality, social and economic policy, innovation development, international indices of economic efficiency, correlation.